

WIJ EN ONS VERLEDEN

Nieuwe Editie

Deze uitgave kwam tot stand door samenwerking tussen de afdeling Curriculumontwikkeling van MinOWC en een lokaal en internationaal team, bestaande uit vakexperts, onderwijskundigen, educatieve auteurs, (eind) redacteurs, onder leiding van de Vrije Universiteit Brussel.

© 2022, Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
Paramaribo, Suriname

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks vele inspanningen is het de uitgever misschien niet gelukt alle rechthebbenden te achterhalen. Als u denkt rechthebbende te zijn, neemt u dan contact op met de uitgever.

Voorwoord	4
Verantwoording	5
Les 1. Ons volkslied	9
Les 2. Aan alle leerlingen	11
Les 3. Susan vindt iets	12
Les 4. Toch gered	13
Les 5. Ja-Ja Dandé, een moedige vrouw	14
Les 6. Varen naar de vrijheid	15
Les 7. Een gewone jongen wordt een uitvinder	16
Les 8. Een mevrouw met een gouden hart	17
Les 9. Mata Gauri	18
Les 10. Een verdronken stad een nieuwe stad	19
Les 11. Met de kotter naar Paramaribo	20
Les 12. Pak Saleh laat de poppen bewegen	21
Les 13. Was het vroeger saai?	22
Les 14. Naar het museum	23
Verklarende woordenlijst	25
Bronvermelding gebruikte illustraties	28

Na geleerd te hebben uit de ervaringen van leerkrachten en de bevindingen van leerlingen zijn wij trots om een verbeterde versie van het geschiedenisboek voor het vijfde leerjaar aan u en de leerlingen te mogen aanbieden.

Het is bij deze geen poging meer maar een verdieping in opzet en inhoud, om aan de vernieuwing van ons geschiedenisonderwijs gestalte te geven. Geschiedenis is bij uitstek het vak om ook mede inhoud te geven aan de burgerschaps- zin waarvoor wij ons met z'n allen inzetten.

Als leerkracht is het voor u een voorrecht om aan jongelingen in dit leerjaar en in deze klas, onze geschiedenis te mogen aanleren. Laat het voor de aan u toevertrouwde leerlingen een genoegen zijn de geschiedenislessen van dit boek te beleven.

Aan het projectteam van het BEIP II, met de technische ondersteuning van de VUB is het Ministerie van Onderwijs Wetenschap en Cultuur dank verschuldigd voor de totstandkoming van dit deel van de methode.

Eveneens een woord van dank aan de vakgroep geschiedenis van de afdeling Curriculum ontwikkeling.

De samenstellers van het Voorloperkje zijn zich bewust van het feit dat leerkrachten maar ook ouders en niet in het minst de leerlingen zich zullen afvragen:
“Waarom geschiedenis in het vijfde leerjaar? Op die overdenking het volgend betoog.

Hoe wij ook op het heden en de toekomst gericht zijn en het erop lijkt dat zaken uit het verleden ons niet meer interesseren, het wekken van belangstelling voor het verleden heeft ook te maken met de toekomst.

Het gaat er dan vooral om, uit het verleden te leren, om zodoende gericht aan de toekomst te denken. Aanvankelijk geschiedenisonderwijs, mits goed gegeven, draagt ertoe bij, het heden te begrijpen.

Misschien belangrijker dan het bovengeschetste historisch reliëf, is dat geschiedenisonderwijs niet los te zien is, in het verwezenlijken van het opvoedingsideaal en dat is het kind te helpen op weg naar zijn volwassenheid; het zich leren oriënteren in de eigen tijd en vroeger. Bij die oriëntatie levert het aanvankelijk geschiedenisonderwijs een waardevolle bijdrage. Door belangstelling te wekken voor het vak wordt de basis gelegd voor geschiedenisonderwijs in de latere jaren op de basisscholen en daarna.

Met het oefenen in deze vaardigheid kan niet vroeg genoeg worden begonnen.

Geschiedenis in het vijfde leerjaar heeft geenszins de bedoeling om klakkeloos jaartallen te memoriseren.

Zeker moet het geheugen geoefend worden, maar het zich kunnen inleven, het zich kunnen voorstellen hoe het geweest kon zijn, wordt benadrukt.

Nimmer mag bij u de indruk gewekt worden dat het kind álles moet kennen.

Uit een veelheid van mogelijkheden hebben de samenstellers een keuze gedaan, waarbij uitgegaan is van wat de leerling mogelijk interessant zal vinden.

Bij de verstrekte informatie horen afbeeldingen, om mede het voorstellingsvermogen te ondersteunen.

Wanneer middels deze benaderingswijze de belangstelling voor geschiedenis al in het vijfde leerjaar begint te groeien, dan ligt voor ons op zijn minst de weg vrij voor succesvol geschiedenisonderwijs in de latere leerjaren.

De samenstellers hopen dat allen die bij het onderwijs betrokken zijn met plezier kunnen werken met de aangeboden leerstof.

Opbouw van de methode

Wij en ons verleden bestaat uit lesmateriaal voor het vijfde tot en met het achtste leerjaar van het basisonderwijs.

Het lesmateriaal van het Voorloperij bestemd voor het vijfde leerjaar bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Leerlingenboek

- a. historisch overzicht
- b. illustraties
- c. vragen en opdrachten aan het eind van elk lesje

2. Handreiking voor de leerkracht waarin vervat:

- 2.1 didactische aanwijzingen voor de leerkracht;
 - a. de veronderstelde beginsituatie van de leerlingen
 - b. beschikbare tijd
 - c. doelstelling(en)
 - d. onderwijsleermiddelen
 - e. onderwijsleeractiviteiten
 - f. voorbereiding
 - g. kernbegrippen
 - h. introductie
 - i. instructie
 - j. verwerking
 - k. evaluatie

2.2 verklarende woordenlijst

Het aanvankelijk geschiedenisonderwijs (Het Voorloperkje)

Het aanvankelijk geschiedenisonderwijs draagt in zich, het aspect van zich verplaatsen in de tijd: de historische inleving.

Er wordt verondersteld dat de leerlingen van het vijfde leerjaar een redelijke taalschat bezitten die de leerlingen in staat stelt het aanvankelijk geschiedenisonderwijs (zoals het wordt aangeboden) te volgen en daarin te participeren.

Bij elke les worden tenminste 4 (vier) hoofdleractiviteiten aanbevolen.

Deze zijn:

1. Naar het verhaal luisteren.
2. Het verhaal lezen.
3. Bespreken van de illustraties en foto's.
4. Evalueren.

Eén aanbevolen leeractiviteit is: het voeren van een klassen- en onderwijs-leergesprek, met de bedoeling verbreding en verdieping te bewerkstelligen. Zie algemene didactische aanwijzingen.

Schenkt u ook aandacht aan het onderdeel: woordjes om te onthouden.

Elke les staat op zichzelf. Elke les wordt ingeleid. Dit is bedoeld als eerste kennismaking en oriëntering.

Daaronder mag ook begrepen worden dat de leerlingen (actief) vragenstellend hun mening mogen geven over het onderwerp, dat aan de orde zal komen. Om alles zo begrijpelijk mogelijk voor de leerlingen te maken, is het geheel daarom eenvoudig van opbouw.

Doordat de verhalen ook geromantiseerd zijn, is het mogelijk, dat de leerlingen zich identificeren met de hoofdpersoon.

Algemene didactische aanwijzingen

Streeft u zoveel mogelijk naar:

Leerlinggerichtheid: Dat wil zeggen dat de leerkracht de les zodanig aan de leerlingen moet aanbieden, dat de leerlingen aandacht hebben voor hetgeen de leerkracht zegt. Die aandacht zal vastgehouden moeten worden en uiteindelijk de interesse moeten prikkelen. Verder zal de gekozen leeractiviteit zodanig moeten zijn, dat de leerlingen zich niet vervelen.

Differentiatie: Het Voorloperkje behelst op de eerste plaats basisleerstof voor alle leerlingen van het vijfde leerjaar. Daarnaast zijn er aan het eind van de vragen en opdrachten, extra opdrachten voor vlugklare leerlingen. Ook kan de leerkracht aan de individuele behoeften in de klas tegemoet komen door zoveel als (praktisch) mogelijk is de leerlingen de kans te geven over o.a. hun eigen ervaring te vertellen.

Klassen- en onderwijsleergesprek:

De leerlingen bespreken met elkaar (3 á 4 leerlingen) een leer-
gesprek: vraag, een tekening, illustratie of foto.
Dat hoeft niet lang te duren. De leerlingen die nooit iets durven te
zeggen, krijgen hierdoor wel een kans. De leerkracht zal daarna met
de leerlingen, het onderwerp bespreken.

Lesopbouw

- a. De introductie of instap: de les kan in zijn geheel gelezen worden, er kunnen vragen
ter introductie gesteld worden n.a.v. illustraties of foto's.
- b. De instructie en verwerking (erg belangrijk): de kern komt aan de orde.
De leerkracht vertelt, geeft uitleg over het verhaal, de afbeeldingen, de woordjes
om te onthouden en geeft aanwijzingen bij het uitvoeren van opdrachten.
- c. De evaluatie: het geleerde zal in de opdrachten worden toegepast, waarbij van de
eerder geleerde feiten en begrippen gebruik zal worden gemaakt.
Het notitieschrift is hierbij van groot belang.

Verdieping en verbreding.

Onthoud u dat:

Over het algemeen het denken van de leerlingen in het vijfde leerjaar in de eerste fase
gekenmerkt wordt door een sterke gebondenheid aan eigen ervaringen. Later valt deze
egocentrische houding enigszins weg en kan de leerling gebeurtenissen en feiten in een
logische tijdsvolgorde plaatsen. De samenhang tussen oorzaak en gevolg wordt duidelijker.
De leerling richt zich dan niet meer zo op zichzelf, maar is ook in staat anderen erbij te
betrekken. Dat is het zogeheten sociaal denken.
Speelt u hierop in door de kinderen met u en met elkaar te laten communiceren.

Handreiking

Bij elke les is een handreiking voor de leerkracht opgenomen en uitgewerkt.
Deze is geenszins bedoeld als absoluut uitgangspunt. Er wordt verwacht van de leerkracht
dat deze aan de hand van de doelstellingen de lesdoelen formuleert en
verantwoordt.
Ter ondersteuning van de (gerichte) onderwijsleergesprekken is een verklarende
woordenlijst (achtergrondinformatie) toegevoegd.

Kenmerken

Kenmerkend voor het Voorloperkje zijn:

- Interesse opwekken voor de geschiedenis nu en in de toekomst.
- De relatie tussen verleden en heden.
- Het kernpunt: "Het doen en laten" van de mens in de loop der tijd.
- (Historische) basisinformatie aanbieden.
- Leerlinggericht onderwijs creëren.

LES 1. ONS VOLKSLIED

Aanwijzingen voor de leerkracht:

**Veronderstelde
beginsituatie** : de leerlingen kennen het Surinaams volkslied.

Beschikbare tijd : 1 lesuur van 30 minuten.

Doelstelling : - correcte attitude hebben ten opzichte van nationale symbolen (vlag en volkslied).
- ontwikkelen van burgerschapszin.

N.B.

Het ontwikkelen van burgerschapszin is onontbeerlijk voor de natievorming, hetgeen voorwaarde is voor vooruitgang van de Surinaamse gemeenschap als geheel.

**Onderwijs
leermiddelen** : miniatuurvlag van Suriname.

**Onderwijs
leeractiviteit** : onderwijsleergesprek, vragen stellen, vragen beantwoorden.

Vorbereiding : - de doelstelling bestuderen.
- de tekst van het volkslied, het gedicht en de handreiking bestuderen.

Kernbegrippen : volkslied, vlag, symbool.

Introductie : onderwijsleergesprek over de vlaggenparade.

Instructie : - het volkslied op correcte wijze zingen van.
- correcte houding bij het zingen van ons volkslied, maar ook bij elk ander volkslied.
- het gedicht aanleren.

Verwerking : - het volkslied overnemen in het aantekeningenschrift.
- de vlag tekenen en kleuren.

Evaluatie : - bij de vlaggenparade letten op een juiste attitude van de leerlingen.
- het volkslied klassikaal en individueel leren en opzeggen.

N.B.

Beschrijving van de vlag van de Republiek Suriname.

De vlag bestaat uit een rechthoekig veld waarop vijf horizontaal lopende balken (resp. groen, wit, rood, wit, groen) en een vijfpuntige ster voorkomen.

Toelichting:

- Groen : Symboliseert de vruchtbaarheid van Suriname en de hoopvolle verwachting.
- Wit : Gerechtigheid en vrijheid.
- Rood : Progressiviteit, het nimmer aflatend streven van de natie zich met de daad te blijven inzetten voor de vernieuwing van mens en samenleving.
- De gele ster : De opofferende eensgezindheid op de gouden toekomst.

Onze vlag

Op elk schoolerf zie je die elke dag
wapperen in de wind. Elk één
ja, elk kind is het wel goed gezind
de Surinaamse vlag.

Wat gaat er in je om, jongen of meisje?
Wanneer de vlag in het topje stijgt?
Leer je land zo jong al dienen
Met eer, respect, en zingt het volkslied altijd.

Het is ons nationaal symbool,
dat weet elk één heel goed.
Daarom geven wij onze vlag de hoogste eer,
bij de vlaggenparade op school.

LES 2. AAN ALLE LEERLINGEN

Aanwijzingen voor de leerkracht:

Veronderstelde beginsituatie	: - de leerlingen zijn bekend met de biologische tijd. - de leerlingen kunnen het onderscheid maken tussen nu en gisteren.
Beschikbare tijd	: 2 tot 3 uren van 30 minuten.
Doelstelling	: kennismaking met de tijdsstructuur, vroeger en nu, die overigens het hele leven van de mens bepaalt.
Onderwijs leermiddelen	: bordliniaal om een tijdlijn te tekenen. vroeger ----- nu
Onderwijs leeractiviteit	: onderwijsleergesprek, lezen/voorlezen, tekenen, vragen stellen, vragen beantwoorden.
Vorbereiding	: de leerlingentekst en de handreiking bestuderen, een eenvoudige tijdlijn op het bord tekenen. (bijv. een tijdlijn van 1 meter voor 10 jaren.)
Kernbegrippen	: vroeger, nu, geschiedenis.
Introductie	: - onderwijsleergesprek: neemt u bijv. de ontwikkelingsgang van een leerling onder de loep. Te beginnen met de periode van zuigeling zijn tot 8 - 9 jaar. Er kan een eigen foto worden meegenomen, die geldt als uitgangspunt. - bespreek de afbeelding.
Instructie	: vragen stellen, vragen beantwoorden, voortekenen, uitleggen.
Verwerking	: zie onderwijsleeractiviteit.
Evaluatie	: vragen en opdrachten n.a.v. de les.

LES 3. SUSAN VINDT IETS

Aanwijzingen voor de leerkracht:

Veronderstelde beginsituatie	: elke leerling heeft wel eens een keer tuinarbeid gedaan of heeft het zien doen. En dat men bij het graven in de grond wel eens een scherf of oude fles tegenkomt.
Beschikbare tijd	: 2 lesuren van 30 minuten.
Doelstelling	: op directe manier de leerlingen confronteren met overblijfselen van leefgemeenschappen of voorwerpen die herinneren aan het verleden.
Onderwijs leermiddelen	: fotomateriaal.
Onderwijs leeractiviteit	: vertellen/lezen van de les, onderwijsleergesprek, vragen stellen, vragen beantwoorden, locatie op de tijdlijn bepalen.
Vorbereiding	: - de doelstelling bestuderen. - de leerlingentekst en de handreiking bestuderen.
Kernbegrippen	: Inheemsen, stenen bijl, 500 jaar geleden.
Introductie	: onderwijsleergesprek over het vinden van voorwerpen in de grond tijdens b.v. graven bij bouwactiviteiten.
Instructie	: zie onderwijsleergesprek.
Verwerking	: aantekeningen maken in het notitieschrift.
Evaluatie	: vragen en opdrachten n.a.v. de les.

LES 4. TOCH GERED...!

Aanwijzingen voor de leerkracht:

Veronderstelde beginsituatie	: de leerlingen zien dat er echt wel mensen zijn die de baas zijn, of willen zijn over anderen en zich dan misdragen door ze . bijvoorbeeld te slaan en slecht te behandelen.
Beschikbare tijd	: 2 tot 3 uren van 30 minuten.
Doelstelling	: het aan de kaak stellen van slavernij als instituut van de ene mens om de andere aan hem/ haar dienstbaar te willen maken.
Onderwijs leermiddelen	: maquette van een koraal/een pagaai of een tekening.
Onderwijs leeractiviteit	: lezen, voorlezen, dramatiseren van de lesinhoud door de leerlingen, vragen stellen, vragen beantwoorden.
Vorbereiding	: - de doelstelling bestuderen. - de leerlingentekst en de handreiking bestuderen.
Kernbegrippen	: suikerrietplantage, onvrij, huisknecht, futu-boi.
Introductie	: vertellen over de werkzaamheden van onvrije mensen op een suikerrietplantage.
Instructie	: zie leerlingentekst.
Verwerking	: - zie onderwijsleeractiviteiten (dramatiseren van de les). • rollenspel. • de opdracht uitvoeren. - aantekeningen maken in het notitieschrift.
Evaluatie	: vragen en opdrachten n.a.v. van de les.

LES 5. JA-JA DANDÉ, EEN MOEDIGE VROUW

Aanwijzingen voor de leerkracht:

Veronderstelde beginsituatie	: vrouwen en mannen hebben vroeger goed werk verzet. Op de fundamenteën die zij gelegd hebben, bouwen de jongeren voort.
Beschikbare tijd	: 2 tot 3 uren van 30 minuten.
Doelstelling	: respect en waardering opbrengen voor mensen die iets voor de samenleving of onderdeel daarvan betekend hebben.
Onderwijs leermiddelen	: - foto uit het boek. - leerlingen ter plaatse (Djoemoe) en in de directe omgeving hebben concreet aanschouwelijk materiaal.
Onderwijs leeractiviteit	: onderwijs leergesprek, vragen stellen en vragen beantwoorden.
Vorbereiding	: - de doelstelling bestuderen. - de leerlingentekst en de handreiking bestuderen.
Kernbegrippen	: Marron, dorp, kruiden, vrede.
Introductie	: de kennis en kunde van ouderen.
Instructie	: zie onderwijsleeractiviteit.
Verwerking	: - mogelijk rollenspel n.a.v. de les. - notities in het aantekeningenschrift.
Evaluatie	: vragen en opdrachten n.a.v. de les.

LES 6. VAREN NAAR DE VRIJHEID

Aanwijzingen voor de leerkracht:

Veronderstelde beginsituatie	: de leerlingen weten dat er onvrije mensen waren die hard moesten werken en slecht werden behandeld.
Beschikbare tijd	: 2 tot 3 lesuren van 30 minuten.
Doelstelling	: - inleving in een historische gebeurtenis. - vrijheid nastreven is een fundamenteel recht van de mens.
Onderwijs leermiddelen	: leerlingenboek.
Onderwijs leeractiviteit	: vertellen/lezen van de les, onderwijsleergesprek, vragen stellen, vragen beantwoorden, rollenspel.
Voorbereiding	: de leerlingentekst en de handreiking bestuderen.
Kernbegrippen	: buurland, onvrij, tot slaafgemaakten, vrij zijn.
Introductie	: onderwijsleergesprek over burenen en/of buurlanden waar een bepaalde handeling anders is.
Instructie	: - zie leerlingentekst. - de gebeurtenis op de tijdlijn lokaliseren.
Verwerking	: - zie onderwijsleeractiviteit. - aantekeningen maken in het notitieschrift.
Evaluatie	: vragen en opdrachten n.a.v. van de les.

LES 7. EEN GEWONE JONGEN WORDT EEN UITVINDER

Aanwijzingen voor de leerkracht:

Veronderstelde beginsituatie	: lopen op blote voeten kan soms gevaarlijk zijn, mensen dragen daarom "iets" aan hun voeten.
Beschikbare tijd	: 2 lesuren van 30 minuten.
Doelstelling	: - waardering opbrengen voor Surinamers die een baanbrekende prestatie hebben geleverd. - aandacht voor de techniek die steeds belangrijker wordt in ons leven.
Onderwijs leermiddelen	: een schoen als aanschouwelijk materiaal om de respectieve delen aan te wijzen.
Onderwijs leeractiviteit	: onderwijsleergesprek, lezen, vertellen, vragen stellen, vragen beantwoorden.
Vorbereiding	: - de doelstelling bestuderen. - de leerlingentekst en de handreiking bestuderen.
Kernbegrippen	: uitvinden, uitvinder, werkplaats, fabriek, schoenzool, zwikmachine.
Introductie	: het doen van werkzaamheden met de hand die in de loop der tijd door machines/apparaten zijn overgenomen; b.v. : schrijven met de hand/schrijfmachine/computer. Hakken met de hand/zaagmachine. Wieden met de hand /maaimachine..
Instructie	: - zie leerlingentekst. - jaartallen lokaliseren op de tijdlijn. - vragen stellen/vragen beantwoorden.
Verwerking	: aantekeningen maken in het notitieschrift.
Evaluatie	: - vragen en opdrachten n.a.v.de les. - schoenen vergelijken; sandalen, laarzen.

LES 8. EEN MEVROUW MET EEN GOUDEN HART

Aanwijzingen voor de leerkracht:

Veronderstelde beginsituatie : de leerlingen hebben gehoord van de dokter Sophie Redmondstraat in Paramaribo. Zo niet, geef een indicatie waar de straat voorkomt of laat de leerlingen kijken naar de foto.

Beschikbare tijd : 2 tot 3 lesuren van 30 minuten.

Doelstelling : kennismaken met een historische persoonlijkheid in de Surinaamse geschiedenis.

Onderwijs leermiddelen : leerlingenboek, fotomateriaal.

Onderwijs leeractiviteit : onderwijsleergesprek, zelf lezen, voorlezen, vertellen.

Vorbereiding : - de doelstelling bestuderen.
- de leerlingentekst en de handreiking bestuderen.

Kernbegrippen : een hart van goud, een gouden hart, dokter, beroep, kiezen.

Introductie : vertelt u een verhaal over beroepskeuze, de mogelijkheden vroeger en nu.

Instructie : zie leerlingen onderwijsleeractiviteit.

Verwerking : aantekeningen maken in het notitieschrift.

Evaluatie : vragen en opdrachten n.a.v. van de les.

Aanwijzingen voor de leerkracht:

Veronderstelde beginsituatie	: - scholen in de regio Kwatta zullen wel van het vormingscentrum Mata Gauri hebben gehoord of zijn er geweest. - overige regio's hebben geen/weinig voorkennis en zijn afhankelijk van de foto..
Beschikbare tijd	: 2 tot 3 uren van 30 minuten.
Doelstelling	: de leerlingen bekend maken met het feit dat vroeger mensen vertrokken uit hun land naar Suriname om uiteenlopende redenen. Die mensen zijn gebleven en hebben lief en leed met Suriname gedeeld en hebben zo hun bijdrage geleverd.
Onderwijsleermiddelen	: aardrijkskundige kaart om India t.o.v. Suriname aan te wijzen.
Onderwijsleeractiviteit	: de les lezen/vertellen, onderwijsleeractiviteit, vragen stellen, vragen beantwoorden.
Vorbereiding	: - de doelstelling bestuderen. - de leerlingentekst en de handreiking bestuderen.
Kernbegrippen	: India, emigreren, buurtvereniging.
Introductie	: vertellen dat vroeger mensen naar Suriname zijn gekomen om te werken en ze zijn gebleven. Uit Afrika, uit India en uit Java.
Instructie	: zie onderwijsleeractiviteit.
Verwerking	: - zie onderwijsleeractiviteiten. - India en Suriname aanwijzen op de kaart/globe. - de reis aangeven via Kaap de Goede Hoop. - aantekeningen in het notitieschrift.
Evaluatie	: - vragen en opdrachten n.a.v. de les. - voor zover mogelijk een bezoek brengen aan het Cultureel Centrum Mata Gauri.

LES 10. EEN VERDRONKEN STAD EEN NIEUWE STAD

Aanwijzingen voor de leerkracht:

Veronderstelde beginsituatie	: de leerlingen kunnen op de kaart van Suriname aangeven waar Nickerie ligt.
Beschikbare tijd	: 2 tot 3 lesuren van 30 minuten.
Doelstelling	: - leerlingen bekend maken met bepaalde (ecologische) veranderingen in sommige gebieden van het land (regionaal) in het kader van vakkenintegratie. - de problematiek van landverlies aan de orde stellen.
Onderwijs leermiddelen	: - aardrijkskundige landkaart van Suriname. - illustratie in het leerlingenboek.
Onderwijs leeractiviteit	: onderwijsleergesprek, vragen stellen, vragen beantwoorden, oefenen in kaartoriëntatie.
Vorbereiding	: - de doelstelling bestuderen. - de leerlingentekst en de handreiking bestuderen.
Kernbegrippen	: linkeroever, rechteroever, "De Punt", Nieuw Rotterdam, Nieuwe wijk, Nieuw-Nickerie..
Introductie	: - onderwijsleergesprek over het rijstdistrikt Nickerie. - voor de regio Nickerie behoort een onderwijsleergesprek over het steeds opdringende zeewater en de maatregelen van de mens daartegen tot de mogelijkheden..
Instructie	: zie onderwijsleeractiviteit.
Verwerking	: - aanwijzen van de linker- en rechteroever van de Nickerierivier. - aanwijzen van de oude vestigingsplaats. - aanwijzen van de hoofdplaats van het district Nickerie. - aantekeningen maken in het notitieschrift..
Evaluatie	: vragen en opdrachten n.a.v. van de les.

LES 11. MET DE KOTTER NAAR PARAMARIBO

Aanwijzingen voor de leerkracht:

Veronderstelde beginsituatie	: de leerlingen weten dat mensen zich op verschillende manieren kunnen verplaatsen. Tegenwoordig sneller dan in het verleden..
Beschikbare tijd	: 2 tot 3 lesuren van 30 minuten.
Doelstelling	: de leerlingen kennis laten nemen van een transport mogelijkheid in het verleden en een vergelijking kunnen maken met de moderne mogelijkheden.
Onderwijs leermiddelen	: aardrijkskundige kaart van Suriname
Onderwijs leeractiviteit	: onderwijsleergesprek, vragen stellen, vragen beantwoorden, voorlezen/lezen van de les.
Vorbereiding	: de leerlingentekst en de handreiking bestuderen.
Kernbegrippen	: Coronie, kotter, zee, steiger.
Introductie	: onderwijsleergesprek over mogelijkheden om zich te verplaatsen. Bijv. te voet, te paard, voertuig enz.
Instructie	: zie onderwijsleeractiviteit.
Verwerking	: - zie onderwijsleeractiviteiten. - aanwijzen op de aardrijkskundige kaart de route Coronie - Paramaribo, de kust, de zeereis, de huidige reisroute. - aantekeningen in het notitieschrift.
Evaluatie	: vragen en opdrachten n.a.v. de les.

LES 12. PAK SALEH LAAT DE POPPEN BEWEGEN

Aanwijzingen voor de leerkracht:

Veronderstelde beginsituatie	: de leerlingen hebben wel eens een poppenkast-voorstelling gezien of meegemaakt.
Beschikbare tijd	: 2 tot 3 lesuren van 30 minuten.
Doelstelling	: - kennismaken met een andere vorm van poppenspel, de wayang kulit. - aandacht voor de maatschappelijke problematiek van kaalkap, lokaal en wereldwijd.
Onderwijs leermiddelen	: leerlingenboek, voorbeeld van een poppenkast-pop, uit karton gesneden, voorbeeld van een wayangpop of een foto.
Aanbevolen literatuur	: Barron, Gerrit ,1995, Dyora de wayanpop. Educatieve Uitgeverij Sorava, Paramaribo.
Onderwijs leeractiviteit	: lezen, voorlezen, voordoen, zelf laten doen.
Vorbereiding	: de leerlingentekst en de handreiking bestuderen.
Kernbegrippen	: poppenspel, schimmen of schaduw, wayang, wayang kulit.
Introductie	: een verhaal kun je vertellen op verschillende manieren. Met poppen, in dit geval met wayangpoppen is dat ook mogelijk.
Instructie	: geef een demonstratie, laat de leerlingen achter een doorschijnend doek bewegingen maken.
Verwerking	: zie onderwijsleeractiviteiten.
Evaluatie	: vragen beantwoorden n.a.v. van de les.

LES 13. WAS HET VROEGER SAAI?

Aanwijzingen voor de leerkracht:

Veronderstelde beginsituatie	: de leerlingen hebben waarschijnlijk geen idee hoe “vroeger” de kinderen hun vrije tijd doorbrachten.
Beschikbare tijd	: 2 tot 3 lesuren van 30 minuten.
Doelstelling	: kennisnemen van bepaalde situaties; hoe kinderen zich vroeger vermaakten in hun vrije tijd.
Onderwijs leermiddelen	: aanschouwend materiaal zoals knikkers (grote en kleine), of een vlieger.
Onderwijs leeractiviteit	: onderwijsleergesprek, vragen stellen en vragen beantwoorden; demonstratie en/of uitproberen van de genoemde spelen, het interviewen van een oudere persoon over kinderspelen van vroeger.
Vorbereiding	: - de doelstelling bestuderen. - de leerlingentekst en de handreiking bestuderen. - materiaal van te voren verzamelen.
Kernbegrippen	: spel (spelen) vrije tijd, knikkeren, steltlopen, saai.
Introductie	: mogelijkheden te over: het speekwartier, spelen na school, enz.
Instructie	: mogelijk kan naar analogie van het verhaal iemand worden uitgenodigd, om iets over kinderspelen van vroeger te vertellen.
Verwerking	: - uitvoeren van genoemde spelletjes voor zover het praktisch mogelijk is. - aantekeningen maken in het notitieschrift.
Evaluatie	: vragen en opdrachten n.a.v. de les.

LES 14. NAAR HET MUSEUM

Aanwijzingen voor de leerkracht:

- Veronderstelde beginsituatie** : wellicht hebben leerlingen van het woord museum gehoord, sommigen zijn er al een keer geweest. Weer anderen weten er helemaal niets van.
- Beschikbare tijd** : 2 tot 3 lesuren van 30 minuten.
- Doelstelling** : - belangstelling wekken en een positieve opstelling aankweken voor museumbezoek.
- positieve attitude aankweken m.b.t. het verzamelen en onderhouden van collecties.
- Onderwijsleermiddelen** : leerlingenboek.
- Onderwijsleeractiviteit** : - onderwijsleergesprek.
- lezen/vertellen van de leerlingentekst.
- vragen stellen, vragen beantwoorden, plannen maken om met de klas naar het museum te gaan.
- Vorbereiding** : - bestudering van leerlingentekst en de handreiking mogelijkheden bekijken en voorbereiden van eenbezoek aan een museum.
- Kernbegrippen** : museum, tentoonstelling, gids.
- Introductie** : - vertel iets of laat vertellen over verzamelen.
- de ene verzamelt munten, de ander luciferdoosjes of bladeren, postzegels of foto's van auto's.
- het waarom van zo'n verzameling:
• omdat ze het leuk vinden,
• aan anderen kunnen laten zien of
• om het later met winst te verkopen.
- Instructie** : zie onderwijsleeractiviteit.
- Verwerking** : - beantwoorden van de vragen.
- de leerlingen laten vertellen over hun ervaringen als zij al eerder naar

- een museum zijn geweest.
- museumbezoek.
- moreel stimuleren om met een reeds begonnen verzameling door te gaan.
- aantekeningen maken in het notitieschrift.

Ter ondersteuning van deze les is een bezoek aan het museum aan te bevelen.

Evaluatie

- : - vragen en opdrachten n.a.v. de les.
- inrichten van een tijdelijke museumhoek in de klas, waarbij de leerlingen gevonden voorwerpen meenemen.
- De leerlingen presenteren hun meegebrachte voorwerp aan de klas en kunnen er kort iets over vertellen.

- 1. Batembal** : Een balspel. Bij het spelen van batembal heb je twee partijen nodig; een partij die de bal het veld in slaat en een partij die de bal moet vangen. Verder zijn nodig een bat of slagplank van hout gemaakt en een tennisbal. De bal moet zo ver mogelijk het veld worden ingeslagen. De speler gaat dan een afstandje rennen om runs te maken. Als de tegenpartij in het veld bal vangt is de speler „out” en is de andere partij aan de beurt.
- 2. Coronie** : Een district dat ligt tussen de districten Nickerie en Saramacca. Het is bekend als ons “kokos” district. Men vindt er ook veel honing en men doet ook aan rijstbouw.
- 3. Dijk** : Een dijk is een door mensen aangelegde waterkering, die het achterliggende land moet beschermen tegen overstromingen.
- 4. Futu-boi** : Onvrije die het werk van een huisknecht moest doen. Zijn voornaamste taken in het huis van de eigenaar waren: de eigenaar van dienst zijn elk moment als de eigenaar dat nodig vond en hem vergezellen op diens tochten.
- 5. Geschiedenis** : Alles wat in het verleden is gebeurd waardoor wij het heden kunnen begrijpen.
- 6. Inheemsen** : De eerste bewoners van ons land; alle andere groepen zijn hier naar toe gebracht. Men noemt de Inheemsen ook autochtonen.
- 7. India** : Het land vanwaar de voorouders van de Hindostanen naar ons land kwamen. Vroeger stond India bekend als Brits-Indië.
- 8. Ja-ja Dandé** : Zij was een Saramakaanse wijze vrouw, priesteres en genezer. Zij was de moeder van Groot Opperhoofd Graman Johannes Arabi. Het ziekenhuis te Djoemoe is naar Jaja Dande genoemd.
- 9. Kotter** : Een snel zeilend vaartuig; tegenwoordig gebruikt men de kotters bij het vissen. Ze zijn moderner gebouwd en hebben een aanhangmotor (buitenboord motor)..
- 10. Kruiden** : Veel geneeskrachtige planten en kruiden groeien in ons binnenland. Geneeskrachtige planten en kruiden worden gebruikt om bepaalde ziekten te genezen. Men moet deze planten en kruiden op bepaalde manier verzamelen om daar een medicijn van te maken.
- 11. Marron** : Het woord is afgeleid van het Spaanse “ci-Marron” dat weggelopen vee betekende. Later werden de onvrije mensen die de plantages ontvluchtten met Marrons aangeduid. Nakomelingen van Marrons wonen aan de verschillende grote rivieren. Menigeen vindt het tegenwoordig een eer zich Marron te noemen.

- 12. Mata Gauri** : Hindostaanse contractarbeidster die na haar contractperiode in Commewijne, later haar landbouwactiviteiten voortzette aan de Kwattaweg. Zij werd heel vermogend en liet haar familie veel grond na. Een deel daarvan was voor sociale doeleinden bestemd en daar is thans de Sociaal Culturele Vereniging Mata Gauri gevestigd.
- 13. Museum** : Een gebouw waar je belangrijke en waardevolle voorwerpen kan zien die mensen vroeger hebben gebruikt.
Bezoekers, vaak toeristen bezoeken musea als ze de geschiedenis van het land willen leren kennen.
- 14. Oerdi** : Een pesi soort die wij tot heden gebruiken bij het bereiden van o.a vegetarische gerechten als bara en daal. Het is rijk aan eiwitten.
- 15. Onvrije** : Iemand die zijn of haar vrijheid kwijt is en als eigendom/privé bezit van de ander individu werkt doet, zonder dat hij/zij daarvoor betaling krijgt.
- 16. Plantage** : Kan zijn een grote landbouwonderneming, waar vaak aan monocultuur wordt gedaan. Het planten van één gewas.
Landbouwproducten werden geplant/bestemd voor de export.
- 17. Priesteres** : Een vrouw die religieuze handelingen pleegt. In sommige gemeenschappen kan zij ook mensen genezen en waarschuwen als er gevaar dreigde.
- 18. Redmond** : Jeane, Sophie, Everdine werd geboren op 14 januari 1907 als dochter van onderwijzer Philippus Josef Redmond. Haar moeder was Adolfinia Magdalena Redmond, Herkul. Zij bestuurdde het huishouden voor het gezin. Onder de opvoeding van Sophie Redmond en haar zusje viel ook pianoles. Maar toen er ten slotte een docent en een instrument waren gevonden, bleek de dertienjarige Sophie geen piano, maar viool te willen leren spelen. Dit bracht een meningsverschil met haar vader te weeg. Sophie bezocht de Hendrikschool. Haar keuze om dokter te worden gaf nog eens een meningsverschil met haar vader in een periode van discriminatie in samenleving was het voor mensen van kleur praktisch onmogelijk om op de geneeskundige school te komen. Met bemiddeling van haar vader werd Sophie in 1925 ingeschreven op de geneeskunde school. Sophie Redmond is dokter geworden en was erg geliefd bij de bevolking.
- 19. Slaafgemaakte** : Iemand die zijn of haar vrijheid kwijt is en als eigendom/privé bezit van een ander individu dienst doet, waarvoor hij/zij geen betaling krijgt.
- 20. Slavernij** : Toestand waarin de slaafgemaakten verkeerden. De mensheid kent al heel lang slavernij. De door de Europeanen geïntroduceerde slavernij in de Amerika's is vanaf 15de eeuw.

Vanaf 1808 mochten er geen zwarte mensen uit Afrika naar ons land aangevoerd worden voor verhandeling als slaafgemaakten.
1808 afschaffing slavenhandel in de Nederlandse gebieden.
1833 afschaffing slavernij in de Engelse gebieden.
1848 afschaffing slavernij in de Franse gebieden.
1 juli 1863 afschaffing van de slavernij in de Nederlandse gebieden waaronder Suriname.

- 21. Sranan** : De taal van de tot slaafgemaakten om met elkaar te communiceren. Thans wordt deze taal gesproken en verstaan door vrijwel alle Surinamers.
- 22. Sluis** : Een kunstmatig beweegbare waterkering waarmee de waterstand kan worden gereguleerd.
- 23. Wajang** : De wajang is een oorspronkelijk schimmenspel uit Java afkomstig. De uit leer gesneden wajangpoppen beelden verschillende mythische figuren uit. Tegen de achtergrond van een doek worden poppen in beweging gebracht, door een poppenspeler of dalang. Er zijn verschillende soortenwajangspelen. de wajang-kulit is daar één van. Een voorstelling wordt vaak begeleid door een Gamelang muziekgroep.
- 24. Zwikken** : Het vastmaken van de schoenzool aan de leest.

0. voorblad: hr. G. Slijngard
1. vlaggenparade: https://kinderrechten2015po2.pbworks.com/f/1425240798/foto%20120141020_075009.jpg
2. vlag: https://nl.wikipedia.org/wiki/Vlag_van_Suriname
3. illustratie: hr. G. Slijngard
4. stenen bijlen: eigen foto-collectie
5. futu boi: <https://bukubooks.files.wordpress.com/2016/04/directeur-en-foetoe-boi-web-n.gif>
6. Sampie redt zijn meester: gefotografeerd uit Voorlopertje 3e leerjaar uitgave 2000 van het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling
7. Ja-ja Dandé hospitaal: <https://lorettesuriname.files.wordpress.com/2014/09/mz-jaja-dande.jpg>
8. illustratie: hr. G. Slijngard
9. Jan Ernst Matzeliger: www.alamy.com/stock-photo/jan-matzeliger.html
10. schoenmaker: <https://i.pinimg.com/564x/e6/7d/15/e67d15f261977226f5f0787ee9af0a8.jpg>
11. zwikmachine: <https://static1.squarespace.com/static/514f9a81e4b0123f55d53f2d/t/57fae8196a496306c83e1c59/1476061667408/?format=750w>
12. Sophie redmond: <http://2.bp.blogspot.com/>
13. dr. Sophie Redmond straat: eigen foto-collectie
14. Mata Gauri: foto geschoten op locatie
15. Stichting Mata Gauri: foto geschoten op locatie
16. illustratie: hr. G. Slijngard
17. bewerking van de kaart van Cateau van Rosevelt uit 1882
18. oude auto: <http://3.bp.blogspot.com/>
19. Surinam airways: <http://www.airliners.nl/images2007/250608-SurinamBoeing.jpg>
20. schoolboot: <http://2.bp.blogspot.com/>
21. te voet gaan: https://earthjustice.org/sites/default/files/Kids-park_Damon-Yancy_Shutterstock.jpg
22. foto kotter: eigen collectie
23. foto platte brug: eigen collectie
24. wa-jang pop: www.indonesianantiques.nl
25. wa-jang voorstelling: <https://i.ytimg.com/vi/diasU0s3CBM/maxresdefault.jpg>
26. meisje met vlieger: <https://ramblingsfromjewels.files.wordpress.com/2015/07/bc126a4a7980ef23b638527522d82f45.jpg>
27. spelen met hoepel: https://www.bestemminginbeeld.nl/vakantie/afrika/madagaskar/bibspotter/fotos/18989/spelen_met_een_hoepel_.html
28. spelen met auto banden: <https://chryt.wordpress.com/2014/02/16/kinderen-van-zuid-sudan/attachment/924/>
29. stelten lopen: www.columbusmagazine.nl/azie_en_midden-oosten/indonesie/java/reisreporter/fotos/325482.html
30. spelen met knikkers: https://assetscdn1.paytm.com/images/catalog/product/K/KI/KIDKUH-CREATIOKUH28279145F2CF4/0x1920/70/a_0_.jpg
31. bat en bal: http://www.wanderclicks.com/wp-content/uploads/2016/06/kids_cricket.jpg
32. pingi pingi kasi: <https://www.google.com/pingi%pingi%kasi>
33. foto Surinaams museum: eigen collectie
34. illustratie: hr. G. Slijngard

